

Sag C-635/23

Anmodning om præjudiciel afgørelse

Dato for indlevering:

23. oktober 2023

Forelæggende ret:

Kammergericht (Berlin, Tyskland)

Afgørelse af:

20. oktober 2023

Sagsøger:

WBS GmbH

KAMMERGERICHT

Kendelse

[Udelades]

I sagen om gensidig retshjælp vedrørende

Den europæiske efterforskningskendelse fra kontoret for

udryddelse og bekæmpelse af korruption i Republikken Letland af 25. april 2019

her kun for så vidt angår

WBS GmbH,

[udelades]

har 4. afdeling for straffesager ved Kammergericht Berlin (den regionale appeldomstol i Berlin) den 20. oktober 2023 afsagt følgende kendelse:

Den Europæiske Unions Domstol forelægges følgende præjudicielle spørgsmål i henhold til artikel 267 TEUF:

Kan en europæisk efterforskningskendelse vedrørende en efterforskningsforanstaltning, som det i henhold til udstedelsesstatens lovgivning er forbeholdt retterne at træffe, udstedes af en anden kompetent myndighed som omhandlet i artikel 2, litra c), nr. ii), i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2014/41/EU af 3. april 2014 om den europæiske efterforskningskendelse i straffesager, i samarbejde med en ikke-judiciel valideringsmyndighed, når en domstol i udstedelsesstaten har godkendt efterforskningsforanstaltningen forinden og derved har opfyldt efterprøvelses- og begrundelsespligten i henhold til direktiv 2014/41/EU?

Præmiss er:

1 A. Faktiske omstændigheder

Den 5. april 2019 indledte det lettiske kontor for udryddelse og bekæmpelse af korruption en straffesag mod medarbejdere i en fond fra Riga på grund af mistanke om bedrageri og ulovlig ødsel omgang med en andens ting i stort omfang, forfalskning af dokumenter og anvendelse af forfalskede dokumenter. Ved sin efterforskning nåede kontoret frem til, at det var nødvendigt at ransage virksomhederne FF GmbH og WBS GmbH's forretningslokaler i Berlin, og anmodede undersøgelsesdommeren ved retten i Vidzeme, en forstad til Riga, om godkendelse af denne efterforskningsforanstaltning i henhold til artikel 179 og 180 i den lettiske strafferetsplejelov. Ved kendelser af 24. april 2019 efterkom undersøgelsesdommeren anmodningerne og begrundede dette med, at der antageligvis fandtes dokumenter, databærere og andre genstande, der var relevante for sagen, i førnævnte virksomheders lokaler; formålet med ransagningen var at finde og beslaglægge disse genstande, og den var både nødvendig og forholdsmæssig.

- 2 Den 25. april 2019 udstedte det lettiske kontor for udryddelse og bekæmpelse af korruption i sin egenskab af anden kompetent myndighed som omhandlet i artikel 2, litra c), nr. ii), i direktiv 2014/41 en europæisk efterforskningskendelse, hvorved den anmodede Forbundsrepublikken Tyskland om afhøring af to vidner og fuldbyrdelse af undersøgelsesdomstolens ransagningskendelser af 24. april 2019 – der var vedlagt den europæiske efterforskningskendelse. Republikken Letlands øverste anklager validerede den europæiske efterforskningskendelse og sendte den videre til statsadvokaturen i Berlin.
- 3 På anmodning fra statsadvokaturen i Berlin anordnede Amtsgericht Tiergarten [byretten i Tiergarten, Berlin] ransagning af FF GmbH og WBS GmbH's forretningslokaler. Ved ransagningerne, som derefter fandt sted den 13. maj 2019, blev der beslaglagt talrige bevismidler.
- 4 FF GmbH og WBS GmbH's procesbefuldmægtigede indgav appel til den forelæggende ret til prøvelse af denne foranstaltning til gensidig retshjælp og nedlagde herved bl.a. påstand om, at det blev fastslået, at det var ulovligt at udlevere det beslaglagte bevismateriale til Republikken Letland. For så vidt angik

FF GmbH forelagde retten sagen for Bundesgerichtshof (forbundsdomstolen) med henblik på afklaring af et retligt spørgsmål vedrørende sagens formalitet; for så vidt angik WBS GmbH fastslog den forelæggende ret bl.a., at det er lovligt at udleve bevismaterialet, såfremt der ikke udleveres originaler men derimod bekræftede kopier af de beslaglagte dokumenter. Alligevel blev det bevismateriale, der var beslaglagt hos WBS GmbH, ikke udleveret, fordi statsadvokaturen i Berlin var af den opfattelse, at udfaldet af undersøgelsessagen for Bundesgerichtshof (forbundsdomstolen) skulle afventes.

- 5 Efter at Bundesgerichtshof (forbundsdomstolen) har truffet afgørelse i sagen, har WBS GmbH's procesfuldmægtigede på ny bl.a. nedlagt påstand om, at det fastslås, at det er ulovligt at udlevere det beslaglagte bevismateriale til Republikken Letland. Ifølge den procesfuldmægtigede skal den forelæggende ret – i henhold til tysk lovgivning, der giver mulighed herfor – på ny tage stilling til, om det er lovligt at udlevere bevismaterialet, idet retsstillingen har ændret sig. Det fremgår af en dom fra EU-Domstolen, der er afsagt i mellemtiden, nemlig dom af 16. december 2021 i sag C-724/19, at en europæisk efterforskningskendelse vedrørende en foranstaltning, som det i henhold til udstedelsesstatens lovgivning er forbeholdt retterne at træffe, kun kan udstedes af en domstol. Det er følgelig i hvert fald på nuværende tidspunkt ulovligt at udlevere det beslaglagte bevismateriale, eftersom den ransagningsforanstaltning, der gik forud for beslaglæggelsen, i Republikken Letland henhører under retternes enekompetence, men den europæiske efterforskningskendelse ikke blev afsagt af en domstol.
- 6 Statsadvokaturen i Berlin har spurgt anklagemyndigheden i Republikken Letland om, hvorvidt den europæiske efterforskningskendelse i givet fald på ny kan afsiges af en domstol. Anklagemyndigheden i Republikken Letland har afvist dette med henvisning til, at der ikke er retsgrundlag herfor i lettisk ret.
- 7 Den forelæggende ret har udsat sin stillingtagen til, om den gensidige retshjælp er lovlig, til besvarelsen af det præjudicielle spørgsmål i forelæggelseskendelsen og anordnet, at udleveringen af det beslaglagte bevismateriale udskydes.
- 8 B. Begrundelse for det præjudicielle spørgsmål

I. Ved dom af 16. december 2021 i sag C-724/19 har Den Europæiske Unions Domstol (fjerde afdeling) fastslået, at artikel 2, litra c), nr. i), i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2014/41 af 3. april 2014 om den europæiske efterforskningskendelse i straffesager skal fortolkes således, at bestemmelsen er til hinder for, at anklagemyndigheden har kompetence til i fasen forud for en straffesag at udstede en europæisk efterforskningskendelse som omhandlet i dette direktiv med henblik på at indhente trafik- og lokaliseringsdata i forbindelse med telekommunikation, når vedtagelsen af en efterforskningsforanstaltning, der har til formål at opnå adgang til sådanne data, inden for rammerne af en lignende national sag henhører under retternes enekompetence. I den daværende sag havde den bulgarske anklagemyndighed i sin egenskab af myndighed i henhold til artikel 2, litra c), nr. i), i direktiv 2014/41 uden forudgående medvirken fra en bulgarsk

domstol udstedt fire europæiske efterforskningskendelser med henblik på at indhente trafik- og lokaliseringsdata i forbindelse med telekommunikation. Der var herved tale om foranstaltninger, som den bulgarske anklagemyndighed inden for rammerne af en lignende national sag kun kunne have udstedt efter godkendelse fra en domstol.

- 9 II. Hvis de principper, der er opstillet i Domstolens dom i sag C-724/19, anvendes i den foreliggende sag, vil den forelæggende ret skulle fastslå, at det er ulovligt at udlevere det beslaglagte bevismateriale til Republikken Letland.

Den tyske lovgiver har i § 91d, stk. 1, i Gesetz über die internationale Rechtshilfe in Strafsachen (lov om international gensidig retshjælp i straffesager) udformet bestemmelserne i direktiv 2014/41 om kravene til udstedelsesmyndighedens kompetence som en forudsætning for, at den gensidige retshjælp er lovlig. § 91d, stk. 1, i lov om international gensidig retshjælp i straffesager lyder således:

(1) Der kan kun ydes gensidig retshjælp, når den anmodende medlemsstat anvender formularen i bilag A eller C til direktivet om den europæiske efterforskningskendelse i den til enhver tid gældende udgave til sin anmodning, der

1. er udstedt af en judiciel myndighed som omhandlet i artikel 2, litra c, nr. i), i direktivet om den europæiske efterforskningskendelse eller

2. er udstedt af en anden end den i nr. 1 nævnte myndighed, som den anmodende medlemsstat har udpeget som kompetent hertil, og bekræftet af et af de i afsnit L, nr. 1, i formularen i bilag A til direktivet om den europæiske efterforskningskendelse nævnte organer.

- 10 I henhold til § 91d, stk. 1, i lov om international gensidig retshjælp i straffesager ville det være ulovligt at udlevere det beslaglagte bevismateriale til Republikken Letland; den europæiske efterforskningskendelse ville nemlig for så vidt den vedrører ransagningsforanstaltningerne, der hænger uløseligt sammen med udleveringen af bevismaterialet, være udstedt af en myndighed, der ikke havde kompetence hertil. Kontoret for udryddelse og bekæmpelse af korruption er for så vidt ikke en anden kompetent myndighed som omhandlet i direktivets artikel 2, litra c), nr. ii), eftersom nævnte kontor ikke ville haft kompetence til at anordne en ransagning inden for rammerne af en lignende national sag. I henhold til artikel 179 og 180 i den lettiske strafferetsplejelov kan ransagninger principielt kun anordnes af en domstol. Disse bestemmelser lyder – i de her relevante dele – således i den engelske oversættelse (kilde: <https://wipolex-res.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/en/lv/lv043en.pdf>):

Section 179. Searches

(1) A search is an investigative action whose content is the search by force of premises, terrain, vehicles, and individual persons for the purpose of finding and removing the object being sought, if there are reasonable

grounds for believing that the object being sought is located in the site of the search.

(2) A search shall be conducted for the purpose of finding objects, documents, corpses, or persons being sought that are significant in criminal proceedings.

Section 180. Decision regarding a Search

(1) A search shall be conducted with a decision of an investigating judge or a court decision. An investigating judge shall take a decision based on a proposal of a person directing the proceedings and materials attached thereto.

(2) [...]

(3) In emergency cases where, due to a delay, sought objects or documents may be destroyed, hidden, or damaged, or a person being sought may escape, a person directing the proceedings may conduct a search with the consent of a public prosecutor. [...]

- 11 Hvis de retlige principper, der fremgår af Domstolens dom i sag C-724/19, følges, må det nødvendigvis konstateres, at den gensidige retshjælp er ulovlig, hvilket betyder, at anklagemyndigheden i Berlin i henhold til artikel 9, stk. 3, i direktiv 2014/41 skal tilbagesende den europæiske efterforskningsanmodning til Republikken Letland.
- 12 III. Den forelæggende ret er imidlertid i tvivl om, hvorvidt principperne i Domstolens dom i sag C-724/19 skal anvendes i uændret form her, eller det er tilstrækkeligt, at en domstol i udstedelsesstaten har godkendt den pågældende efterforskningsforanstaltning inden udstedelse af den europæiske efterforskningskendelse og derved har opfyldt den påkrævede efterprøvelses- og begrundelsespligt.
- 13 1. Denne tvivl skyldes for det første, at Domstolens dom i sag C-724/19 vedrørte en myndighed i henhold til artikel 2, litra c), nr. i), hvorimod den myndighed, der har handlet i den foreliggende sag, er en »anden kompetent myndighed som defineret af udstedelsesstaten« i henhold til artikel 2, litra c), nr. ii). Den forelæggende ret kan ikke udlede klart af Domstolens dom, om de af Domstolen fastlagte principper gælder tilsvarende for europæiske efterforskningskendelser, der udstedes i henhold til artikel 2, litra c), nr. ii). Domstolen konstaterede følgende i dommens præmis 29 og 30:

»29 Det fremgår således af denne bestemmelses ordlyd, at udstedelsesmyndigheden i begge de tilfælde, der er omfattet af den nævnte bestemmelse, skal være kompetent i den pågældende sag enten som dommer, domstol, undersøgelsesdommer eller offentlig anklager eller, når den ikke er en judiciel myndighed, som efterforskningsmyndighed.

30 Analysen af ordlyden af den nævnte bestemmelse gør det derimod ikke i sig selv muligt at afgøre, om udtrykket »kompetent i den pågældende sag« har den samme betydning som udtrykket »kompetence til at indsamle bevismateriale i henhold til national ret«, og dermed om anklagemyndigheden kan have kompetence til at udstede en europæisk efterforskningskendelse med henblik på at indhente trafik- og lokaliseringsdata i forbindelse med telekommunikation, når en efterforskningsforanstaltning, der har til formål at opnå adgang til sådanne data, i en lignende national sag henhører under retternes enekompetence.«

- 14 Efter den forelæggende rets opfattelse kan dette muligvis forstås således, at en anden myndighed som omhandlet i artikel 2, litra c), nr. ii), også kan være en kompetent udstedelsesmyndighed, når det i henhold til national ret er forbeholdt retterne at anordne foranstaltningen, men en domstols medvirken – det er nærliggende at antage ligeledes er nødvendig i denne konstellation – kan foregå på anden vis.
- 15 2. For det andet adskiller den foreliggende sag sig fra den situation, som Domstolens dom vedrørte, ved at den efterforskningsforanstaltning, det i henhold til udstedelsesstatens lovgivning er forbeholdt retterne at træffe, blev godkendt af en domstol i udstedelsesstaten inden udstedelse af den europæiske efterforskningskendelse, og den nationale domstol anså foranstaltningen for at være nødvendig og forholdsmæssig. Efter den forelæggende rets opfattelse medfører dette, at de overvejelser, der ligger til grund for Domstolens dom, i overvejende grad ikke gælder her.
- 16 Den forelæggende ret opfatter Domstolens dom således, at den i det væsentlige var støttet på følgende tre argumenter:
- (1) Efterprøvelsespligten (jf. artikel 6, stk. 1, litra a) og begrundelsespligten i henhold til direktivet kan kun opfyldes på formålstjenlig vis af den myndighed, der i henhold til national ret er ansvarlig for at anordne den pågældende foranstaltning (jf. præmis 32-34).
 - (2) Det fremgår af artikel 6, stk. 1, litra b), i direktiv 2014/41, at udstedelsesmyndigheden kun kan udstede en europæisk efterforskningskendelse, når der kunne være udstedt kendelse om den efterforskningsforanstaltning, der er anført i den nævnte europæiske efterforskningskendelse, under samme omstændigheder i en lignende national sag (præmis 35).
 - (3) En sondring mellem den myndighed, der udsteder en europæisk efterforskningskendelse, og den myndighed, der inden for rammerne af den nationale efterforskning har kompetence til at anordne efterforskningsforanstaltningen, ville nemlig risikere at komplicere samarbejdsordningen og dermed bringe indførelsen af en forenklet og effektiv ordning i fare (jf. præmis 36-38).

- 17 a) Efter den forelæggende rets opfattelse er det første og det andet argument ikke relevant i den foreliggende sag. Efterprøvelsespligten i henhold til direktivets artikel 6, stk. 1, litra a), skal efterkommes af den myndighed, der i henhold til national ret har kompetence til at anordne efterforskningsforanstaltningen inden udstedelse af den europæiske efterforskningskendelse; i sin anordning redegjorde den kompetente undersøgelsesdommer i Letland for, at de ransagninger, der skulle foretages i Berlin, var nødvendige og forholdsmæssige. Der skulle – i modsætning til den situation, der lå til grund for Domstolens dom i sag C-724/19 – ikke opfyldes nogen specifikke begrundelseskrav. Udstedelsesmyndigheden har desuden udstedt den europæiske efterforskningskendelse i overensstemmelse med de betingelser, der skal være opfyldt for at kunne anordne den pågældende efterforskningsforanstaltning i en lignende national sag; myndigheden har forinden anmodet om ransagningstilladelse ved en domstol, og domstolen har godkendt ransagningen inden udstedelse af den europæiske efterforskningskendelse.
- 18 b) Efter den forelæggende rets opfattelse er spørgsmålet herefter alene, om det tredje argument er relevant.
- aa) Den forelæggende ret mener, at det tredje argument bør betragtes nuanceret. Retten er af den opfattelse, at et ubetinget krav om, at den myndighed, der udsteder den europæiske efterforskningskendelse, skal være den samme som den, der i henhold til national ret har kompetence til at anordne efterforskningsforanstaltningen, ud over at medføre forenklinger også kan indebære komplikationer. Dette gælder navnlig for medlemsstater, hvor undersøgelsesretten – som det f.eks. er tilfældet i det tyske retssystem – ikke spiller nogen central rolle i efterforskningen men kun kommer i berøring med efterforskningen på enkelte punkter, f.eks. ved gennemførelse af visse efterforskningsforanstaltninger, som anklagemyndigheden har begæret, eller ved anordning og bekræftelse af tvangsforanstaltninger, der i henhold til national strafferetspleje henhører under rettens enekompetence. I det tyske retssystem medfører det forhold, at undersøgelsesretten kun har kompetence på visse punkter, i hvert fald, at undersøgelsesretten kun er i besiddelse af sagsakterne på det tidspunkt, hvor den træffer sin afgørelse, og desuden hverken kender til efterforskningsområder, der ikke vedrører dens afgørelse, eller de forhold, der indtræder efter tidspunktet for afsigelse af denne afgørelse. Såfremt undersøgelsesretten er udstedelsesmyndighed, skal den i tilfælde af eventuelle spørgsmål fra fuldbyrdelsesmyndigheden, f.eks. i henhold til direktivets artikel 6, stk. 3, første punktum, i første omgang indhente sagsakterne og derefter (på ny) sætte sig ind i hvilken efterforskning, der er foregået, og hvilket stadium, efterforskningen nu befinder sig i. Herved forsinkes den gensidige retshjælp.
- 19 Det skal endvidere tages i betragtning, at der kan forekomme situationer, hvor den europæiske efterforskningskendelse – som her – ud over at angå efterforskningsforanstaltninger, der kun kan anordnes af en domstol, endvidere vedrører andre foranstaltninger. I et sådant tilfælde er der nok mulighed for, at hver myndighed udsteder en særskilt europæisk efterforskningskendelse for så

vidt angår myndighedens egen kompetenceområde. Fuldbyrdelesstaten ville i så fald skulle kommunikere med to forskellige udstedelsesmyndigheder angående to europæiske efterforskningskendelser, der begge vedrører samme faktiske forhold. Efter den forelæggende rets opfattelse kan dette ligeledes komplicere samarbejdsordningen.

- 20 bb) Den forelæggende ret nærer desuden tvivl om, hvorvidt tredje argument i sig selv er nok til at begrunde de begrænsninger af medlemsstaternes skøn ved gennemførelsen af direktiv 2014/41, som principperne i sag C-724/19 indebærer. Den forelæggende rets tvivl beror også på en sammenligning med den retsstilling, der gælder i forbindelse med den europæiske arrestordre, hvor det anses for lovligt, at den myndighed, der anordner arrestorden, er en anden myndighed end den, der udsteder arrestorden, selv om formålet med reglerne også dér var at forenkle den tidligere gældende komplekse samarbejdsordning mellem medlemsstaterne (jf. femte betragtning til Rådets rammeafgørelse 2002/584/RIA af 13. juni 2002 om den europæiske arrestordre og om procedurene for overgivelse mellem medlemsstaterne) (jf. dom af 27.5.2019 afsagt af EU-Domstolens Store Afdeling – C-509/18).
- 21 Den forelæggende ret stiller derfor følgende spørgsmål:

[Udelades] [gentagelse af det præjudicielle spørgsmål]

[Udelades]